

Kaunist mustlasneiust alanud armastus ehk 140 aastat esimesest eestikeelsest muusikalavastusest

TEKST ANU TONTS
FOTOD VANEMUISE ARHIIV

Eestikeelse teatri ajalugu ei ole maailmateatri mastaabis kuigi pikk, ent meiegi teater on juba jõudnud ületada 150 aasta versteposti. Rahvusliku teatri häll on Vanemuine, kus aastal 1870 esietendus Lydia Koidula eestvõttel „Saaremaa onupoeg“.

Vanemuisest sai alguse ka Eesti muusikateater. 1878. aastal asus teatri asjaarmastajate trupi juhtima August Wiera, muusikahuviline ja -andeline tislariõpilane, kes kaotas juba noorena teatrikunstile oma südame, osales nii Vanemuise seltsi koori kui orkestri töös ning tegutses ka etteütlejana.

Muusika oli Wiera suur kirg, 1880. aastal põimis ta lavastusse „Pärmi Jaagu unenägu“ mõned koorilaulud ning see uuendus võeti ootamatult hästi vastu. Edu virgutas Wiera fantaasiat, ta tahtis nüüd lavale tuua mõne suurema ja uhkema muusikateose. Kadedusega käis ta Tartu Saksa Käsitöölise Teatris etendusi vaatamas, alates 1870. aastast toodi seal lavale ka muusikateoseid.

Wiera leidis, et ka eestlased võiksid julguse kokku võtta ja mõne muusikalavastusega publiku ette tulla. Koorilauluharrastus tõstis trupist esile mitmed solistipartiideks sobivad hääled, raskusi oli aga õige muusikatüki leidmisega. Kord nägi Wiera Tartu Saksa Käsitöölise Teatri laval Carl Maria von Weberi ooperit „Preciosa“, mille järel väidetavalt „kadus A. Wieral söögiisu ja ööuni kogunisti ära, nii et ta muud ei mõtelnud ega teinud, kui ainult unistas ikka ja jälle „Preciosa“ ettekandest ja vilistas ning ümises „Preciosas“ ettetulevaid laulusid“. Unistus sai teoks: 24. aprillil 1883 jõudis teos Vanemuises lavale ning see esietendus tähistab ühtlasi ka eesti muusikateatri algust.

P. A. Wolffi viievaatuselise muusikalise teose teksti oli eesti keelde tõlkinud F. Ederberg ning ooper rääkis Hispaania mustlaste looduslähedasest elust, millesse oli segatud tolleaegse rüütlielu sõjakat karmust. Loo keskmes on kauni

140 aastat tagasi ette võetud
 julgustükist on nüüdseks
 kasvanud juba pikk, väärikas
 ja arvukas lavastuste rida
 Eesti erinevates teatrites.
 Vivat, crescat, floreat,
 Vanemuise muusikateater!

mustlanna Preciosa armulugu noore rüütliga, mis läbi keerukate intriigide jõuab õnneliku lõpuni. Helilooja C. M. von Weber, kes laiemale muusikaavalikkusele on eelkõige tuntud ooperi „Nõidkütt“ autorina, on saksa rahvusliku ooperi looja ja üks romantismi teerajajaid muusika maailmas. „Preciosas“ kasutas helilooja mitmeid Hispaaniast pärinevaid meloodiaid ning mustlasviise, mis mõjusid uuenduslikult ning muutusid rahva seas kiiresti populaarseks.

Ooperi lavaletoomine seni sõnalavastustes mänginud trupiga oli suur julgustükk, solistina olid seni üles astunud vähesed. Tegelas oli laval 50 ringis, keeruliseks osutus ka neile sobivate kostüümide muretsemine. Vanemuise rõivaladudest piisaval hulgal sobivaid kostüüme ei leitud, lisa laenati kelleltki pr Liebischilt, kellele tuli õhtu eest maksta 30 rubla. Tulemuseks oli lavaline virvarr saksa rüütlikostüümide, hispaania mantlitest ja muust enam-vähem sobivast, mis aga publikule tundus igati uhke ja atraktiivne.

Julget ettevõtmist kroonis ka lavaedu, kriitikud on arvustustes olnud kiitvad ja heasoovlikud ning väikeste vaheaegade ja koosseisumuudatustega püsis lavastus Vanemuise repertuaaris lausa 1903. aastani. Seda mängiti kokku 114 korda.

Ajaleht Olevik esitas esietenduse puhul koos arvustusega oma lugejatele ka ooperi definitiooni: „Ooper on näitemäng, mis näitlemisest, laulmisest ja muusikast on kokku pandud, millele sagedasti ka tants ligi võetakse. Näitlejad astuvad ooperis lauldes üles ja nende laulu kannab muusikamäng. Sellepärast on siin näitlejate kõned suurel osal salmides kirjutatud.“

Ajaleht Eesti Postimees kirjutas esietenduse järel: „„Vanemuise“ lauljad ja mängijad on sellega suurt au ja tänu ära teeninud, sest see on määratu vaev olnud, mis selle tüki õppimiseks on ära kulunud. Väsimata on tema juures õpitud ja tööd tehtud, kuni ta korda läks; meie peame tunnista, et laul ja mäng õige ilusasti läksid, nii ilusasti kui seda nende käest iganes võib nõuda, kes mitte just kunstnikud ei ole. Täis vaimustust ja rõõmu oleme sellel õhtul muusikakoori, lauljate ja näitemängijate laulu ja mängu kuulnud, täis vaimustust ja rõõmu läksime koju, teades, et eestlaste seas ka segasel ajal hoolega tööd tehakse taevaliku muusikakunsti edendamiseks.“

140 aastat tagasi ette võetud julgustükist on nüüdseks kasvanud juba pikk, väärikas ja arvukas lavastuste rida Eesti erinevates teatrites. Vivat, crescat, floreat, Vanemuise muusikateater!

Etendus

Съ дозволеніемъ Начальства.

№. 39.

Näitemäng

Vanemuise seltsi saalis Tartus.

Villa 12:3

Pühapäeval 26. märtsil 1889.

Etteütteleja hra Johannes Tõnnisson'i hääks.

PRECIOSA

ehi
 Mustlase tüdruk.

Ooper 5 järgus. P. A. Wolfi järel eestistanud F. Ederberg. C. M. v. Weberi muusika.

Näitejuht: hra Tschner. — Muusikajuht: Kapellmeister hra A. Biera.

D s a l i s e d :

Don Franzisko de Karlamo	hra Rõdm.
Don Alango, tema poeg	hra Tschner.
Don Fernando de Azewedo	hra Muro.
Donna Klaara, tema abikaasa	neiu Lenau
Don Eugenio, mõlemate poeg	hra Albert.
Don Kontreras	hra Saabil.
Donna Petronella	proua Hilja.
Mustlase päälit	hra Bander.
Wiarba, Mustlase wanamoor	proua P***
Preciosa, Mustlase tüdruk	neiu Jung.
Pedro, lossi ülemaataja	hra Laar.
Fabio, kortsmit	hra Kimi
Ambrosio, talupoeg	hra Linde.
Üks talupoeg	hra Tuul.

Näitleid ja nende prouad. Talupojad. Vinnarahwas. Mustlased. Soldatid.
 Mängukoht: mitmes paigas Hispaania maal.

Piletite hinnad:

Sohwaikste 75 kop., I. plats 50 kop., II. plats 40 kop. ja III. plats 25 kop.

Piletid on Oleviku kontoris kviitsilla võrval ja näitepäeval kell 12 jaanil kassa juurest saada.

== Safatus kell 8 õhtul. ==

Gesfeisus.

Ulemal nimetatud pidust Eesti näitemängu sõpradelt ja lõbuarmastajatelt rohket osavõtet

palub

Johannes Tõnnisson.

Etteütteleja.

Trükitud R. H. Hermann'i kirjandega Tartus.

Печатать парубаотца Полициместоръ Растъ. № 1